

Soane

18 11/6. 77.

Topovicul

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE LUNARIA

pentru

TREBUINTIELE POPORULUI ROMANU.

Va esî in fiesce-care luna cate
un'a carte.
Pretiuu pe unu anu e 1 fl. 50 cr.
v. a.

Cursulu II.

~ 1877 ~

Cartea VI.

Scrisorile si banii de prenume-
ratiune se se tramita:
La Redactiune in Gherl'a (Sz.
Ujvár).

 La Cartea acést'a allaturamu cate 4 Carte de reclama-
tatiune pentru fie-care prenumerantu ala nostru. Toti aceli'a
cari n'au capetatu séu nu voru capeta vre'-o carte séu vre-unu
numeru dein foiele nóstre se umpla o carta de acést'a insem-
nandu-si numele, locuinti'a si post'a ultima si deosebi nrulu séu
Cartea care le lipsesce si apoi asié nesigilata se o dé la posta—
neplatindu nemic'a. In o carta de acést'a se potu insemna ori
si cati nri ar' lipsi cuiv'a.

Unele si Altele.

Batali'a in Asi'a este precátu de *inversiuata*, chiar' pre atatu si
de norocósa pentru Rusi si din potriua nefericita pentru Turci.— Turcii
pana acumú abia au potutu cuprinde urmele satului rusescu *Suchum-Kaleh*,
pre care armatele muscalesci — apreniendu-lu de tote partile, 'lu pre-
facura in cenusia si apoi 'lu parasira. — Rusii inse inaintéza din ce in
ce mai atundu in lontrulu tieriei turcesci, facându capetu si pâna acum'a
la mai multe trupe turcesci, intre cari si câtiv'a comandanti, si cuprin-
diendu cetatile si tieniturile din calea lor. Dintre tote acestea mai in-
semnata este nimicirea cu deseversire a cavaleriei de 4000 insi comandate
decatra *Mussa-pasi'a*, care au peritu impreuna cu 3800 din ostasii sei; —
mai departe cuprinderea *Batazidului*, *Sandjacului*, *Chagisvanului* si
Devinului, dar' mai alesu cuprinderea *Ardahanului* (cetate intarita cu
siantiuri si ziduri puternice) impreuna cu a intregu giurului acelu'a, —
prin cuprinderea acestei cetati Rusii au cascigatu unu punctu fórte
puternicu in Turci'a asiateca, afora de ace'a unu lagáru cu tóte celea
de lipsa pentru 14 bataliuni, 82 tunuri si 3400 puscii. Preste pucinu
Rusii voru cuprinde si alte doue cetati puternicu - intarite si anume
Carsulú si *Erzerumulú*, cu totu giurulu lor, — candu apoi si acestea
voru fi in man'a Rusiloru, impreuna cu cetatea *Olti* — care e cá si
cuprinsa, — atunci Turcii suntu sdroboti, er' Rusii domni in pamentulu
turcescu.

Batali'a la Dunare inca ne infaciosiéza mai multe lucruri demne de insemnatu, din cari preste totu se aréta invederatu telhari'a si hoti'a turciloru, curagiulu si bravur'a Romaniloru. Asié turcii maniosi pre Romani, pentruca au cutezatu a lasa pre Muscani se tréca prin tier'a loru, adese ori trecu pre pamentulu Romaniei — unde-lu vedu nepazitu — si pradéza totu ce afla in cale, batjocurescu, despoia si ucidu pre paci-nicii locuitori. Ast'feliu de fapte de hotia si de telharia au facutu pre mosi'a *Vacarasé'a*, in satele *Socoricii* si *Rahov'a*, — au despoiatu de totu trei corabii romane, incarcate cu bucate, amenintiându cu mórte ori-ce inpotrivire, — a pradatu unu ostrovu romanescu din apropiarea *Calarasiloru*, precumú si satele romanesci din giurulu *Bechetului*, asemenea au jafuitu in *Ghindicú*, in *Macesiu de josú* si in *Cárn'a*, — er' la *Turnu-Magurele*, trecúdu Dunarea, au rapitu vitele pazite de trei prunci, impreuna cu pre unulu dintre pruncii pazitori — celi alalti scapându cu fug'a in viiele din apropiere. — Cu atata nu s'au indestulitu, ci armat'a turcésca din *Vidin* au inceputu a bombarda (a impusca cu tunuri) *Calafatulu*, in care nu se afláu decatu trupe romanesci, — acestea au respunsu foculu si asié de bene au tiéntitu, incatu au sfarmatu náiele din portulu Vidinului si au aprinsu partea din josu a cetatiei. Intre *Vidin* si *Calafatu* s'au schimbatu mai adese ori ast'feliu impuscaturi de tunu din amendoué partile, si mai de curundu un'a chiar' su comand'a Domnitoriului Romaniloru *Carolu I*, care a statu facia si a condusu intréga bombardarea ne-pasându-i nemic'a de celea cinci glóntie de tunu cadiate in apropiarea s'a. — Turcii trecându in doué renduri cu nái de resboiu pre Dunare au trasu asupr'a *Brailei*, dara furà loviti cu taria de catra tunurile muscalesci si cautara a se retrage, — ba inca o naia de resboiu, luându focu din impuscaturele trupeloru muscalesci, abia o poturà mâná pana la tiermuri. — Ostirile turcesci din *Rusciucú* au bombardatu *Giurgiu*u trei óre intregi. Ostirile rusesci aflátorie la *Giurgiu* au tacutu liniscitu, neci pasându-le de celé 51 impuscaturi in ventu ale tunurilor turcesci. Asemenea au impuscatu trei óre iptregi asupr'a satulu *Flamând'a*, fora de a li se respunde neci baremi cu unu tunu. — Au trasu focu apoi asupr'a *Islazului* si sub acestu restempu o trupa de pedestrii turci au voitu se tréca pre pamentu romanescu, — inse tunurile romanesci au inceputu a tieli si preste pucinu trup'a turcésca s'au trasu indereptu la ai sei, lasându mai multi morti si raniti, — la tunurile indreptate asupr'a *Islazului*, asemenea s'au respunsu cu taria prin tunurile armatei romane. — Atari schimbari de impuscaturi de tunuri s'au intemplatú si intre *Olteniti'a* si *Turtucaia*. Inceputulu s'au facutu din partea ostiriloru turcesci din *Turtucaia*. Acesti'a adeca vediendu pre unu ostasiu romanu pipându in deplena linisce pre tiermurulu de catra *Olteniti'a*, incepura a-lu ochi cu tievile pusceloru. Ostasiului nu i-s'a intemplatú nemic'a, decatu ca au trebuitu se-si puna pip'a la o parte si se incépa si elu a tieli impreuna cu intrég'a trupa a ostasiloru romani aflatori in lagáru. Lupt'a s'a urmatu apoi cu tunurile, inca cinci óre, — dupa cinci óre de lupta Turcii incetarà, vediendu ca o parte din *Turtucaia* luasé focu din glontiele Romaniloru, — tunurile romane inca au incetatu. — Doué nái de resboiú a Turciloru au fostu aruncate in aeru, — un'a in direptulu *Brailei* si alt'a in direptulu *Macinului*.

Montenegrinii si Bosniacii s'au si resculatu asupr'a Turciloru si le-au si datu catev'a invetiaturi din portarea armeloru, invertirea sabiei

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

DÍU'A de 9/21. MAIŪ 1877

va fi scrisa cu litere de auru in istori'a Romanismului pururea mare si invingatoriu; — cà-ci in acésta di (Lunea) Diet'a si Secolulu Romaniei, — cu unu sufletu si cu una voientia, cu unu cugetu si cu una anima, — a prochiamatu

ROMANI'A de STATU INDEPENDINTE (imparatia neaternatoria.)

Si prin acést'a primendu-se legamentele subscrise cu lacremi de sange prin Domnii romani Mircea si Bogdanŭ — cu pagâni Bajazet si Selim I. — POPORULU ROMANU s'a facutu DOMNU preste viet'i'a si sórtea s'a!

Tote imperaftele au primitu cu cuvenintia scirea despre acésta hotarire démna de Romani'a si Representantii ei si nu voru intardi'a a o intari ace'a si dein partea loru recunoscându deplen'a neatêrnare a Romaniei, cu atatu mai vertosu cà: Turci'a nu e in stare a se sustiené neci pre sene ins'a-si, necumŭ a mai protege (scuti) si una alta tiéra — streina de ea prin credentia si voientia, — er' Romani'a e in stare a traí ea ins'a-si prin sene, prin poterile si averile sale, prin ómenii si banii sei.

Si noi impartasiéndu-ne dein bucuri'a care a facutu se salte Romani'a intréga la prochiamarea independentiei (neaternarei) ei, — se cantamu impreuna cu bravulu capitanu romanu Gr. Bengescu:

Calcà Române, plinŭ de mandria
Redicà-ti fruntea, susŭ, nesfiitŭ;
Cà-ci supțŭ picioére orb'a trufia
A paganimei, tu ai sdrobotu!

Fal'a strabuna érași invia
In fie-care peptu de Românu;
Cà-ci densu - 'n sufletu si-a scrisu se fia
Liberu si-'n tiéra-i singuru stapânu!

'Si lasa plugulu, sap'a si carulu
Si — 'nlocu de cósă ié pusc'a — 'n mâni!
Dà cu nadejde, nu vré hotarulu
Se i-lu mai calce pasiŭ de pagâni!

Tiér'a e mica, inse e tare,
Cà-ci are bracie si peptu de feru,
Sufletu cu vietia, anima mare,
Credinti'a soutilu, nadejdeă — 'n ceru!

Calcà Române, plinŭ de mandria
Redicà-ti fruntea, susŭ, nesfiitŭ;
Cà-ci supțŭ picioére orb'a trufia
A pagânamei tu ai sdrobotu!

TRAÉSCA ROMANI'A INDEPENDINTA!

TIERISIÓRA.

D'in flori, flore mai frumoasa
Si 'ntre stele dalba stea,
Roman'a mea falósa,
Dulce patria a mea;

D'entre tieri cea mai alésa,
Ce ai fostu ursita'n ceru
Se te-aléga de mirésa
Unu domnu bravu si cavaleru,

Nu prin dreptulu cucerirei,
Nu prin sabia si tunu,
Ci prin farmeculu iubirei,
Prin destinulu nostru bunu.

*Frati, luati-ve de mana
Si formati-ve unu poporu
Ce istor'a romana
Sélu respecte cu amoru.*

Pe voi glori'a strabuna
Si-are ochii atintati,
Ve siliti a ei cununa
Cu dreptu astadi s'o portati. —

Ati vediutu 'n amédi'a mare
Totu ce pote, unu poporu
Candu vointi'a lui e tare,
Votulu séu otaritoru.

Ati vediutu cu ochii vostri,
Ce poteti ori candu voiti,
Si-ati facutu stramosii nostri
Se remana ca uimiti;

Câ-ci printr'o silinta lunga,
Printr'unu ne'nterruptu resboi,
Nu potura sê ajunga
Unde-ajunseramu adi noi.

Si prin ce? prin staruirea,
Prin curagiulu de soldatu,
Printr'o vorba „Vremu unirea“
Si unirea ni s'a datu.

E o era de sclavia
Pentr'unu poporu apesatu,
Candu ori-ce simtire via
Pentru densulu a-'ncetatu;

Nu mai simte, nu mai vede
Si e mutu intre cei muti,
I dai man'a si nu crede
Ca tu vini ca se-'lu ajuti;

Se deprinde cu sclavi'a,
Ferele i paru usiori,
Si candu vede tirani'a
O intimpina cu flori.

Man'a care-'lu palmuesce
O saruta cu amoru,
Biciulu care 'lu biciuesce
E unu bine facatoru.

I-a fostu scrisu asié se fia
Si nu scie vr'unu Romanu
Care póte se se tia
Pe pamentu far' de stapanu.

Sciti ce canta? doinisióre;
Sciti ce dantia? birul greu;
Intre claca si 'nchisóre
Dilele-i se scurgu mereu;

Intre munca si dorere
Nu gasesce unu ajunu
Intre lipse, neavere
N'are pasci, n'are craciunu;

N'are doi carbuni pe vétra,
In parete nici unu cuiu,
Unu bietu cane care latra
Este tóta paz'a lui,

Ce 'n colib'a lui angusta
Preveghéza la trei pasi
Totu ce scapa de locusta
Ori de pétra si-arendasi.....

Dar' la ce s'aducou aminte
Unu trecutu pré dorerosu,
Asta-di mergemu inainte
P'unu teremu maretiu, falosu;

Asta-di e 'ntr'a nóstra mana
Sórtea care-o vomu dori,
Pentr'o patrie romana
Avemu dreptulu a mori.

Câ-ci cine-a cercatu a scurge
Oceanulu celu betranu

A vediutu câ ap'a curge,
Inse petrele remanu.

Dar de ce s'aducou aminte
Astu trecutu spaimentatoru
Asta-di toti privimu 'nainte
Mandrulu tierei viitoru,

D'in neghina sê alegemu
Grâulu tineru si curatu,
Câ-ci ni scrisu ca se culegemu
Chiaru traindu ce-amu semenatu.

G. Baronzi.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

— *Tractatu pentru poporul romanu, in forma de dialogu.* —

SÉR'A XVIII.

Preotulu. In sér'a trecuta, Iubitiloru, v'am povestitu despre invingerile cele stralucite ale lui Traianu asupra Daciloru, despre moartea cea ticalosa a lui Decebalu. Cu asta ocaziune voiu spune ce s'a intemplat mai departe; dara bene se bagati de sema la totu cuventulu, cá se poteti spune si nepotiloru vostri: de unde suntemu, cum amu venitu aici, cine ne a adusu si pentru ce ne a adusu? Iubitiloru! Traianu, invingundu pre Decebalu si morindu acela, dupa cum v'am mai spusu, o parte dein poporul dacu l'a trecutu prein ascutitulu sabiei, o parte a luat lumea in capu; era o parte mare fu dusa cá robu la Rom'a, cá de acolo se fia dusa pre la baile dein tota imperati'a. O parte mai mica a remasu aici, care s'a trasu la munti.

Elia. Asia dara tier'a tota a remasu gola, fora locuitori.

Preotulu. Asia este. Dara togma acést'a a fostu si voli'a lui Traianu. Caci elu atunci candu a pornitu a dou'a ora asupra Daciloru, a pornitu cu acelu cugetu se faca imperati'a loru provintia romana, si asia prein sterpirea Daciloru cugetulu lui s'a implenit, caci indata dupa invingere a adunatu dein tota imparati'a lui cea mare multime nenumere-

rata de omeni si i-a adusu aici in tierile aceste, ca se-o folosesca si stepanesca.*)

Acesti omeni pre cari i-a adusu Traianu aici suntu stramosii nostri, dela aceia ne tragemu noi Romanii de adi. Asia dara, Iubitiloru, poteti vedé si cunosce, dein cele ce v'am spusu pana aci, ca pre faci'a pamentului nu este nece unu poporu care se se pota fali cu unu trecutu mai departatu si mai plenu de fapte maretie, decatu noi Romanii de adi. Caci deca ne aducemu amente de cele ce v'am spusu chiaru la inceputu, candu v'am vorbitu despre derimarea Troiei, usioru potemu duce inceputulu — originea — nostru chiaru pana la betranulu Noe, ce'a ce anevoia o pote face ori care natiune. Nu, caci intemplantile au fostu de asia catu multe popora s'au amestecatu intre alte popora. Numai poporulu nostru a remasu ne amestecatu.

Io anu. D'apoi, alduite-aru Ddieu Domnule, de unde vine ace'a totusi ca de multe ori potemu audí dela straini, ca noi nu suntemu Romani curati, ci amestecatura dein mai multe popora si ca limb'a nostra nu este ace'a care o au vorbitu stramosii nostri Romani?

Preotulu. E bene, bade Ioane, ca me intrebasu acést'a, ca togma eram se-vi-o spunu.

Bagati bene de sema. Eu disei mai susu ca Traianu a adusu aici o multime de omeni dein tota imperati'a lui. Reu voitirii natiunei nostre dicu: e dreptu ca Traianu a adusu aici omeni dein tota imperati'a sa; dara imperati'a romana pre acele tempuri erá forte mare si ajungea pana peste Palestin'a, locul celu santu, asia dara in Asi'a si o parte mai frumosa dein Afric'a, prein urmare poporale ce le-a adusu Traianu aici, au fostu luate dein tote partile imperatiei si asia dein Europ'a, Asi'a si Afric'a, deci noi — strainii — avemu totu dreptulu candu dicemu ca voi — Romanii — sunteti amestecatura si limb'a vostra inca nu e cea vechia a Romaniloru, caci ace'a vorbiau mai frumosu, dara afora de ace'a e sciutu — dicu dușmanii — ca cartile vostre baserecesci

*) Cum Dacia bello Decebali viris esset exhausta, Traianus ad frequentandam hanc provinciam, ex toto orbe romano, infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas. Eutrop. l. II. 6.

gemu de cuvinte slavone, cum poteti dara voi se diceti ca limb'a voastra e a Romaniloru vechi.

De aceste si asemenea acestora veti audí, Iubitiloru, forte desu dicundu-vi-se; dara voi nece odata se nu credeti vorbeloru loru, caci acele suntu mai amagitore decatu cuvintele deavolului, in chipu de sierpe, rostite mamei Eve in paradisulu fericirei; dicu se nu credeti ca lucrulu stà cu totul altucum. Ascultati numai si ve insemnati cele ce voiu spune cá se ve sciti aperá candu veti audí atari imputari. Lucrulu stà asia:

E dreptu ca imperati'a romana, pe tempulu lui Traianu se estindea preste Europ'a, Asi'a si Afric'a, dara cuvintele „dein tota imperati'a romana“ nu suntu de a se intielege dupa cum dicu strainii, ci acele suntu de a se intielege asia: Ca Traianu poporale adusa aici le a luat mai cu sema numai dein Italia, Roma si pucini dein Francia — Galia — si Spania. Si cumca acésta este asia Iubitiloru o scimu dein spusele celoru invetiati, cari au umblatu prein Italia, Francia si Spani'a, si umblandu pre acolo au bagatu de sema la tote datinele si naravurile aceluor frati ai nostri, precum si la limb'a loru: si aceste tote suntu togma cá si ale nostre a Romaniloru dein Transilvania, Banatu, Romania, Moldova, Bucovin'a, Basarabia si deincolo de Dunare, limb'a nostra forte tare semana cu limb'a aceluor frati. Spuneti-le aceste acelora, cari voru mustrá. Apoi intrebati-i se ve spuna: cum pote fi ace'a; ca datinele nostre, limb'a nostra se aduca cu a Italianiloru, Francesiloru si Spanioliloru, de si noi de acele popora surori de 17 sute de ani suntemu despartiti prein mari late si prein munti gigantici, am fostu despartiti nu ne amu intalnit cu acei frati si totusi ne vajimu la datine si limba. Ast'a e unu semnu destulu de chiaru cá noi cu acele popora suntemu frati, ne tragemu dela una si acea - si mama si numai loculu ne-a despartitu, era datinele si limb'a ne unesce si ne-a unitu. Asiá dara nu e adevratu ca Traianu a adusu pre locuitorii de adi ai acestoru tieri de prein Asi'a si Africa. Acest'a nu-o a facutu, dara nece o a potutu face; pentru-ca istori'a stramosiloru spune, ca poporale dein Asi'a au fostu eucerite cu arm'a, si fiendu cam departe de Rom'a, acum, acum se ne-

voliau a-si scutura jugulu Romei, va se dica Rom'a trebuiá se porte cu aceste popora totu mereu lupte dupa lupte. Era de alta parte totu istori'a ne spune ca omenii cari au fostu aici, au fostu daruiti cu dreptulu italicu si cetatienu romanu.*) Acum, Iubitiloru, deca lucrulu stá asia, atunci numai celu sclintitu de mente pote dice ca Traianu a adusu popora de prein Asi'a, popora resboinice si se le asiedia in Daci'a si se-le dè dreptulu celu mai frumosu, dreptulu italicu. Acést'a nece nu-o a facutu Traianu, caci elu voiá ca in Dacia se faca una tiera frumoasa, avuta si placuta si de buna sema acést'a nu voiá se-o faca pentru nesce popora selbatece si resboinice.

Si ce'a ce si-a propusu Traianu a si-implenitu-o, caci cartile ce le-au scrisu omenii invetiati ne spunu ca Traianu a facutu mai multe cetati aici la noi, a facutu drumuri bune, a lucratu baile, si alte lucrari frumoase pentru omenii sei. Cartile spunu ca Traianu a ziditu urmatorele cetati :

1. Cetatea si coloni'a *Zarma*, dara ace'a ca unde a fostu acésta cetate anumitu nu se scie; unii dicu ca a fostu langa Brasiovu, unde se afla adi satulu *Zarnesti*.

2. Cetatea *Tarmis*, acésta cetate se estinde dela riulu Ampoiu pana la satulu Partosiu si pana la tiermurii Muresiului. Cu tempu numele *Tarmis* si l'a pierdutu si s'a numitu dela riulu Ampoiu: *Apulum*, era adi se numesce *Alba-Iulia* seau *Belgradu*. Se numesce *Alba-Iulia* seau dela imperatulu Iuliu, seau dela Iulia nevast'a imperatului Antoniu Piulu, era unu istoricu maghiaru cugeta ca si-a capetatu numele acestu dein urma dela Iuliu voivodulu Transilvaniei; dora numai cugeta.

3. Cetatea si coloni'a *Patavicense*, despre acésta cetate se cugeta ca a fostu unde se afla adi satulu *Pata*, in apropierea *Clusiului*.

4. Cetatea si coloni'a *Saline* pre ruinele cetatei dace: *Diern'a*, urmele acestei cetati si acumu se vedu langa *Tord'a* vechia.

*) Ulpianus : De censibus Tit. XV. § 8. 9.

5. Coloni'a numita „Auraria“ adi Abrudu. Acésta a fostu cea mai placuta colonia Romaniloru pentru aurulu seu celu multu. In Abrudu erá cass'a. In acésta cassa, dupa cum scriu istoricii de pre acele tempuri dein aceste bai in tota septeman'a se depunea cate doue magi si 8 punti de auru, deci le-a potutu fi iubita acésta cetate.

6. Alta colonia insemnata in Ardealu a fost Petriusa cea ce se intorce pre romanesce porta de piatra. Acésta a fostu in comitatulu Hunedorei aproape de pasulu Vulcanului, unde si adi este unu satu Petros'a.

7. Alta colonia a Romaniloru a fostu Siardulu a carui urme si acum se afla in comitatulu Albei inferiore, si altele multe.

Tota marirea lui Traianu si a Romaniloru o vestescu: pietrile cele multe cioplite, cari se afla pre totu pamentulu Daciei si mai cu sema in Ardealu si Banatu, cari tote suntu provideute cu scrisore latina; totu despre ace'a marire vorbescu si caramidile cele mari, cari se afla in pamentu, si altele multe cari se gasescu la totu pasulu in Daci'a.

Asia dara, Iubitiloru, Traianu tote aceste cate ve insirai si altele multe le a facutu pentru omenii cari i-a adusu se locuiesca in aceste tieri, si acei omeni au fostu adusi numai dein Rom'a, Itali'a, Spani'a si Gali'a, dara nece unulu dein alte parti, si urmatorii loru suntemu noi Romanii de adi.

Dara, filoru, acei-a cari aru dorí se faca dein noi Romanii ori ce alt'a, numai Romani nu, dicu, ca limb'a nostra nu este limb'a Romaniloru, ci este o amestecatura dein limbele: gotica, avara, slava si mai scie Ddieu dein cate.

Bagati bene de sema cá se sciti respunde la unele cá aceste imputari, aveti grige si invetiati se ve sciti aperi limb'a, pentru-ca ace'a e celu mai scumpu bunu celu pote avé una natiune pre acestu pamentu, si acea natiune, care nu-se nesuiesce a-si pretiuí, a-si cultivá limb'a, nu e demna se traiesca, dara nece nu pote traí, caci unu poporu, una natiune, indata ce nu are limba, a incetatu de a mai traí, nu, ci se contopesce in acelu poporu a carui limba o vorbesce, si asia i-se pierde urm'a de natiune cá a paserei in aeru: deci nu e totu una ca vomu vorbí nemtiesce, ungu-

resce, turcesce ori romanesce; nemtiulu, ungurulu voru face bene déca-si voru iubí si cultivá limb'a loru, precum acésta o si facu, era Romanulu inca-si iubesca si cultive limb'a lui cea stramosiesca. Acela care dice ca e bene se scie omulu mai multe limbi, are totu dreptulu, si acela care pote face acést'a e omu de laudatu, dara mai nainte de tote totu omulu e datoriu se invetie limb'a sa, ca nu este mai mare rusine pre unu omu decatu ace'a ca nu-si scie limb'a; unulu cá acela e membru mortu alu natiunei sale, unulu cá acela nu folosese chiaru nemica natiunei sale nu, ci de cele mai multe ori strica. De ace'a dice unu mare invetiatu: ca déca cineva-si scie limb'a sa nu are nece una lauda, dara déca nu o scie, e celu mai de compatimitu.

Eca, Iubitoru, de ce disei se ve iubiti limb'a si se-aperati in contra acelora cari ve dicu ca limb'a romanesca e mestecatura.

Romanii de adi togma ace'a limba o vorbescu, care o au vorbitu stramosii loru atunci candu au venitu pre aceste locuri — ei o au adusu cu sine dein Rom'a, au fostu Romani si limb'a inca le a fostu romanesca si acea a remasu pana in diu'a de adi.

Era acelora, cari ve dicu, ca in limb'a nostra suntu multe cuvinte slavone, spunetile: ca déca suntu in limb'a romanesca cuvinte slavone — serbesci, nu e nece o mirare, caci ace'a limba in 204 ani, prein insielatiune s'a fostu primitu de limba baserecesca, tote cartile baserecesci au fostu scrise in limb'a serbesca, asia catu preotulu romanu la altariulu Domnului laudá pre Ddieu in o limba straina, pre care, de multe ori, nece elu nu o pricepea; dara pentru ace'a poporulu totu asia dicea „Tatalu nostru“ si alte rogatiuni precum le dice adi. Poporulu se rogá romanesce, dara audindu cuvintele straine dein gur'a preotului, multe dein acele apoi le folosiá si asia au remasu acele cuvinte in limba, inse pentru ace'a nece de cum nu pote fi limb'a nostra limba serbesca.

Si in alte limbi suntu cuvinte straine, dara pentru ace'a nu se potu dice ca nu suntu limbi de sene statatorie.

Iubiti-ve limb'a mai multu de catu ori ce bunu pamen-

tescu, căci acele toate trecu, era limb'a rămané până la capetulu lumiei. Invețiati-vé copii de mici se scie limb'a noastră cea prea dulce! Ca-ci:

*Multu e dulce si frumoasa
Limb'a ce-o vorbim,
Alta limb'a-armoniosa
Că ea nu gasim!*

*Teodoru Petrisoru,
profesoriu.*

Picatur'a si Provedinti'a.

PICATUR'A.

Pana candu se fiu totu mica
Si se tremuru intr'o frica,
Ca o lacrima tacuta
Dintr'unu ochiu plangendu caduta,
Se me sventu incetisioru
Fara vietia si amoru!

Asiu dori se zacu mai bine
Intre genele blondine
Unei tinere copile
Cu doi ochi ca de zambile,
Ca unu margaritarelu
Intr'o torta de inelu.

Ca o mandra stelisiora,
Ca o dalba lacrimiora,
Se adormu pe ochiu-i dulce,
Candu ea vine se se culce,
Chiar' de m'ar seca pe locu
Ochisiorulu ei de focu.

Asiu dori se fiu sub sora
Rou'a dlei de pe floie,
Ca se-mi curga vietia lina
Ca o unda cristalina

Leganata de zefiri

Pe crini dulci si trandafiri;

Si candu sora
Mi-ar suride caldu si mie,
Se me naltiu p'o radia-aurina
Ca o spuma de lumina,
Din splendorea lui se sorbu
Si in sinu-i se m'absorbu.

Asiu dori pe fruntea-Aurorii
Se fiu noru si eu ca norii,
Se dispunu de ploie, de bore,
De furtuni si de ninsore,
Se dispunu intr'unu cuventu
D'o putere pe pamentu.

Ca-ci asiu face-atunci se plou
Numai focuri, si vapae
Pentru, cate fiare rele
Sugu din vietia tierii mele;
Numai pentru luptatori
Asiu plou se creasca flori.

Asiu dori intr'asta lume
Samu si eu unu mandru nume.

*Sè ajungu unu riu mai mare,
Unu torentu, unu lacu, o mare,
Ce s'ar duce prin Carpati
Se unésca frati cu frati.*

**Cá sè facu sè mai lucésca
Pe corón'a romanésca
Siete stele logostele
Din trecutulu tierii mele,
Care conducea ntr'astuplaiu
Mandrulu steagu alu lui
Mihaiu.**

Dar, vai! Dómne, cum potu óre
Dintr'o lacrima de flóre,

Dintr'unu stropusioru de róua,
Dintr'o unda séu din dóua,
Sè ajungu si eu unu riu
Séu macar' unu micu. peritu!

PROVEDINTI'A.

*Cu vointia si rabdare
Und'a mica-ajunge-o mare,*
Cresce dar prin infratire,
Cà-ci tari'a stá 'n unire:
Stropu cu stropu de vei uní,
Mane ér te vei mari!*

D. BARONZI.

Marti ser'a.

— Novela d'in vietia poporului. —

BCU Cluj / Central University

Invetiati feciori, feciore,
A nu crede 'n vragitore,
Babeloru descantatore!

I. R.

Poporu romanu, mama dulce, primesce adanc'a mea salutare!

De multe ori cugetu despre tine, ca-ci te iubescu si te stimediu atátu de multu ca-si junele pe parintele seu, carui-a are se multiamesca cele mai scumpe fericiri ale vietiei.

Si cui sum detoriu cu mai multa multiamire decâtu tie? . . Tie se cuvine lauda si marire, ca adi mai esistemu si portamu numele de Romanu.

Romanulu de optusprediece seculi a vietinitu necontentitu in foculu batalieloru; popore straine au navalitu in patri'a lui strabuna devastandu cu focu si feru, si fiintiele intunecose ale infernului formara liga pentru a-lu nimici.

Tempuri grele!

Romanulu in patri'a s'a eredita de la mosi-stramosi deveni sclavu, ér' numele lui se folosi ca numire de batjocura.

Intieliginti'a, clas'a de susu, neavendu atátu-a potere si vertute in peptu, ca se pota resiste valuriloru amalgamisatore, se arunca in bratiiele ei, astufelu perira acolo sute si mii.

Numai poporulu, bietulu tieranu avuse barbatia a se luptá mai bine cu sortea cea vitréga, a portá sumanu simplu si a mancă panaa sa udata cu lacrime: decâtu a trece in castre straine.

Densulu a sustienutu natiunalitatea noastra; *onore dar' tie poporu romanescu!*

Inse acele tempuri furtunose au lasatu dupa sine o urma nestersa in vietii'a poporului nostru; dar ast'a neci ca se potea altufelu.

Stramosii nostri incungiurati necontenitu de inimici, erau siliti a sta totu cu armele in mane, — si daca si avura cate unu minutu liberu, trebuia se-lu folosesca spre a se pregati la o lupta dora si mai sangerosa. Asie dara nu e mirare, ca natiunile cari vietuiau intre impregiurari mai favorabile facura mai mare inaintare in cultura decatu noi.

Deci, strainiloru nu ve bateti jocu de credintiele cele pie ale poporului nostru; nu ve mirati, ca densulu a pastratu pana asta-di multe d'in mitologi'a sa, — ca crede multe, cari lumei mai civilizate, ce nu cunoste datinele lui strabune, i paru absurde!.....

In dilele trecute frundiarii printre actele pulverose ale unui procesu d'in anulu 1830—35, a carui origine fu asidere o asemenea traditiune poporala, ce porta de nume titulu acestei novele.

D'in acestu procesu scosei urmatoarea istoriora simpla.

I.

Domineca dupa mediadi.

Era Domineca dupa mediadi.*

Radiele primaverose ale sorelui salutau cu bucuria unu ocolu frumosielu d'in Padureni si se desfetau la privirea juniloru si juneloru ce-si petreceau acolo in jocu.

In Padureni (satu vestitu pentru acea, ca in giurulu lui nu este neci o padure) precum in multe sate locuite de Romani fu si e datina, ca junii si junele d'in satu Domineca dupa mediadi se aduna in atare locu privatu, mai alesu unde este feta la casa, acolo apoi si-petrecu si joca.

O astufelu de petrecere decurse in momentul candu apucaramu firulu intemplaminteloru nostre.

Joculu, ca mai totudeaun'a, se esecuta afara in ocolu, sorele ardea ferbinte, dar' nimene nu sentia caldur'a lui, cine se-o fi sentitu candu pe totu insulu straluceau doi sori mai infocati, doi ochi!

Ce societate placuta! junii: flacai bravi, si junele: dîne incantatore, incatu abia potea cine-va alege in ele. E dreptu ca in asemenea locuri nu ne intalnimu cu cultur'a domnisioreloru d'in salone, dar neci nu suntemu siliti a ne desgusta de cochetari'a loru; nu e aicia nimic'a prefacere ci totu naivitate, simplicitate si sinceritate; neci o fetitia nu grigiesce catu de tare se-si deschida guriti'a candu suride, pentru ca se-i vedemu dintii sei albi; nu e nimic'a falsu, modulatiunea tonului, surisulu de pe budie, cositiile frumose, rosele fetieloru, tote sunt naturale.

Betranii siedeau de lature pe nesce lemne si fumandu „dohanitia“ se desfetara in joculu teneriloru. — Er' intr'unu anghiu siedeau lautariulu orbu, carele nu scia decatu numai o melodia, dar tenerimea cu tote aceste si petrecea minunatu.

Ce fericire, ce poezia naiva si frumoasă!

Fie-care fecioru avea amant'a sa, totu insulu joca cu ales'a sa, dar pentr'ace'a nu-i spunea neci cu unu cuventu ca o iubesc; ei nu prea vorbescu de asta si totusi sciu ca sunt iubiti, unu surisu, o stringere de mana esprimu mai multu decâtu dechiaratiunile in florilate.

— Bade! feciorulu Dtalé joca totu cu „florea satului,” — observa unulu d'ntre barbatii ce siedeau pe lemne.

— Apoi d'ora nu-i potu porunci si-acea, ca cu cine se joce! — raspunde altulu flegmaticu.

— Eu numai atatu-a ti-spunu, ca se grigiesci de Nicolae, continua celalaltu.

— Bine-e, bine-e! raspunde celu d'antaiu intr'unu tonu care par' ca dicea, ca nu-i pre place discursulu, apoi se uita la unu fecioru care joca cu voia buna.

June inaltu si vigurosu era acestu-a cam de 20—22 ani, cu mustertie frumoase negre, fati'a-i ardea de caldura si cu palari'a intr'o urechie joca pasionatu; langa densulu o fetița balaiora, ca si-o flore langa unu arbore maretiu. D'in fati'a ei stralucea atare fericire nepusa, nu vedea, nu audia nimicu, decâtu pe tenerulu cu care joca.

Acestu-a scia bine, ca elu joca cu fet'a cea mai frumoasa d'in satu si chiuia cu mandria:

Vina lele se fugim,

Ca noi bine ne lovim

Si la ochi si la sprincene,

Ca-si doi pauni la pene!

Fetiti'a sentia, era convinsa, ca aceste sunt alusiuni pentru dens'a, dar nu grai nimic'a si baga ochii in peptu.

Unu altu fecioru care joca de cea lature, audindu canteculu acestui-a, fiindu-ca si densulu iuba pe acea feta, raspunde indata:

Hei! lelitia lelisiora,

De-ai fi buna, bunisiora,

Te-ai culca pe prisma-afara,

Eu m'asi face ventu de sera,

Si te-asi lua sub suora,

Si te-asi duce 'n a mea tiera!

Feciorulu celu d'antaiu, Nicolae, pricepu de locu ce vrea se dica acestu-a, si i raspunde in locul fetei:

Decatu pane ca emeu,

Si se-o mancu c'unu meteleu:

Mai bine'oiu manca pogace,

Si'oiu manca cu cine-mi place!

Apoi jocara mai departe, celualatu asisdere pricepu raspunsulu lui Nicolae, dar astfelu de strigate nu se ieu in nume de reu.

Unu altu teneru audindu aceste, ca se cante si elu ce-va fetitiei sale, intona:

Fa-me Domne ce mi face,

Fa-me Domne rugu in ripa,

Se me taie lelea'n pripa,
Se me duca 'n siediatore,
Se me puna'n bratisiore.

Dar' in asemenea petreceri feciorii nu descanta numai in onorea fetitielorü, de multe ori improvizeaza satire mai alesu atuncia candu vine in giurulu loru atare persona neplacuta.

Astufelu se petrece poporulu!

Bucuria, fericire locuescu pe tote fetiele.

Câte-odata se mai lasa vre-o doi trei, pana atuncia joca altii, apoi er' saru in jocu cu putere recascigata.

Jocati teneri si horiti, ca-ci aceste sunt cele mai pretiuite placeri in vietia!

Tu fetitia de cincispredece ani, a carei anima socotesce mai antâiu de atari sentimente inca necunoscuti cari ti-fura visulu celu dulce; — si tu june incantatu de o fetitia nevinovata, spuneti-mi: este ore in lume vre-o petrecere mai placuta de-câtu joculu?! Ah! nu este, nu se pote! Joculu e cea mai sublima poesia, e idealulu petreceriloru. In jocu sunt iertate multe. Acolo fâra se vatemati cerintiele eticei, poteti stringe de mana fiinti'a adorata, i poteti siopti cuvinte deliciose, o poteti chiar imbratîsia, si suflarea vostra se topesce cu suflarea idealului vostru.

Jocati dar teneri!

Joculu mai tiendü pana la apusulu sorelui, candu apoi se finü.

— Mane ser'a candu va resari lun'a, voiü merge la tine, fi in usia, — dise Nicolae, feciorulu judelui, catra „floreä satului.“

— De nu voiü avé de lucru, — respunse fetisior'a incetu.

II.

Floreä satului.

Poporulu nostru intre altele, are o datina curiosa, a da nume satiricu unor'a.

Sunt sate romanesci, unde mai toti locuitorii au astufelu de numiri; unulu e Holoboca, altulu Ciora, Purdu, Busuiocu, Tientiarü si câte si mai câte.

Inse intre numirile de batjocura se afla candu si candu si câte unu nume onoratoriu, asié erä in Padureni numirea „floreä satului.“

Fiinti'a ce portä acestu nume erä o fetisiora frageda ca rou'a de demanetia si frumoasa ca si-o dñisiora d'intre munti. Nu se scie cine i dede mai antâiu acestu nume, par' ca s'a nascutu cu densulu, ca-ci toti de candu sunt o numiau numai asiä, ma neci nu pré sciau numele ei celu adevveratu, — incätu de mergeai in Padureni si intrebai, ca unde locuesce Mari'a Popu? abia ti-sciura spune doi trei insi; ér decumva intrebai despre „floreä satului,“ si celu de pe urma copulu ti-sciä raspunde, ca: colo la capetulu satului.

La capetulu satului curge unu riurelu limpede, pe a carui tiermure erä o casulia cu paretii sei albi; ocolulu ierbosu demusträ, ca acolo nu ambla multe carutie; casuli'a erä acoperita cu trestia; in launtrulu ei simplicitatea emulä cu curatieni'a.

Castli'a erá proprietatea unei veduve, cunoscute in Padureni sub numele „Mariuti'a Popii,” de ora ce tata-seu erá preutu in satu. Femei'a veduva, acarui barbatu fusese invetiatoriu, aveá o fetitia, unic'a bucuria a ei: Maria, séu precum i diceá poporul forte nimeritu: „floreá satalui.”

Novelistii au datina a inzestrá pe eroinele loru cu tote cerintiele frumsetiei, pentru acea cá se producu si eu ce-va nou, bucurosu asi dice, ca Mari'a n'a fostu frumosa, inse atunci asi gresi in contr'a adevverului, deci sum silitu a aprobá gustulu juniloru d'in satu. Intru adevveru, Mari'a — precumu disei — erá frumosa, inca si fetele din satu recunosceau acést'a, apoi daca si densele erau de o opiniune cu junii d'in satu — atunci dieu! Mari'a trebuia se fie forte frumosa, cá-ci arare ori veti gasi atare feta séu femeia carea sé dica despre alt'a ca e frumosa. Frumosele cetitore voru binevoi a me iertá pentru acestu complimentu grosolanu.

Cu tote aceste inse ea nu erá falosa, ca o fetá seraca scia préa bine, ca modesti'a i siede multu mai bine decâtu fal'a gola. Nu erá feta mai serguitore decâtu ea in totu satulu, in cátu mamele o recomandau feteloru loru ca modelu de diligentia.

Atâte insusiri placute au miscatu cordele animeloru a multi juni d'in satu, si care de care se opintia a-i casciga iubirea, dar' neci unulu nu se poteá laudá cu victoria, afara de Nicolae junele celu mai avutu, feciorulu jndelui.

Junele celu mai avutu iubeá pe cea mai seraca feta d'in satu!

Ast'a erá ceea ce feteloru d'in Padureni nu le viniá la socotela neci de cum. Ce felu! ele avute si destulu de frumose nu erau in stare a cuceri anim'a lui Nicolae; elu le ignoréza si vre se iee de sotia o feta seraca si astufelu ele se perda pe mirele celu mai avutu!

Ce se atinge de feciori, ácesti-a vediendu ca Mari'a iubesc pe Nicolae, se retrasera fara invidia, cu atátu mai vertosu ca-ci Mari'a fiindu seraca neci parintii loru nu s'aru fi invoitu bucurosu.

Dar' nu asié fetele.

Animele loru erau pline de invidia, intrigele cele mai urite se tieseau in contr'a Mariei; in aceste escelá mai alesu o feta, Ilean'a, carea erá forte invidiosa ca n'a potutu farmecá pe Nicolae neci cu frumseti'a neci cu averea sa.

Ileana cu ajutoriulu mamei sale incepeá a scorní felurite minciuni in contr'a Mariei, cu scopu de a o face neplacuta lui Petru; inse din nenorocire densulu nu le credea

Erá sera lina, lun'a si stelele reversau lumina melancolica a supr'a pamentului; totu satulu dormia in pace, numai canteculu feteloru ce calcau canepa, si latrarea d'in candu in candu a caniloru intre-rumpeau lina.

La usi'a casuliei de la capetulu satului bateá unu june si peste câte-va minute esi la porta o fetisiora. Junele erá Nicolae, fetiti'a Mari'a.

— Am cugetatu ca nu vei veni: — incepú fetisior'a.

— De ce?

— Pentru ca in satu vorbescu multe rele despre mine, si amu cugetatu ca audindu-le nu vei mai veni la mine.

— Auditu-am si eu multe bârfele, inse am sciutu ca-su minciuni si nu le-am creditu de felu; babele scornescu multe si numai din mania pentru ca nu-mi trebuescu fetele loru, ci vreu se me insoru cu cea mai frumoasa d'in satu.

— Nu vorbi totu de frumsetie, scii ca nu-mi place; frumseti'a e numai darulu lui Domnedieu, care o pote si luá preá curendu; spune-mi mai bine ca sum feta buna si me voiu semti multu mai fericita.

— Tu esti frumoasa si buna . . .

— Si fericita, ca me iubesci tu.

— Saruta-me dar odata!

— Ce cugeti! ce aru dice lumea deca ar' scii ca ne-amu sarutatu innainte de cununia?!

— Dica cine ori ce va dice, ce ni pasa! — Si neasceptandu respunsulu fetisioarei o sarutá.

In acelu minutu se audi in apropiare ceva scomotu, tenerii uitandu-se intr'acolo vediura esindu d'intre tufe o figura intunecosa.

Mari'a vediendu se cutremurá si fugi iute in laintru, ér Nicolae se intorse catra casa intre cugete seriose.

In alta di se vorbiá in satu, cum florea satului se intalni noptea cu unu june si câtu de bine si-petrecu cu elu.

III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bab'a Todoca.

Nu departe de satu erá o casulia, (deca se pote numi asié o coliba cu pâreti de trestia si fara feresta, carea neavendu hornu, fumulu esia pe unde i placeá;) in acésta casulia siedeá o tigan'a betrana, cunoscuta in totu pregiurulu sub numele „bab'a Todoca.“

Tigan'a betrana nu avea pe nime in lume, nu se scie fost'a candu-va maritata séu ba? nimene nu scieá, candu a venitu se locuesca in acea resiedintia minunata? si toti omenii d'in satu o cunosceau totu atátu de betrana.

Bab'a Todoca erá vestita forte, omenii presupuneau despre dens'a atare potere magica, pentru-acea se si temeau de dens'a toti; erá pace de acelu-a, carni-a tigan'a i dise nesce cuvinte amenintatore! Bietele mueri deca vedeau, ca vacele nu sunt laptose, diceau de locu „ast'a a facutu-o Todoca;“ deca vitele se bolnaviau, deca gainele nu ouau si altele, totu bab'a Todoca erá de vina si numai dens'a poteá sê li ajute. Asta inca e cale-vale, inse i atribuiiau si facultatea de a midiloci se fie seceta séu ploie. Afara de asta, bab'a Todoca, cá tote tigan'ele de la sate, profetiá viitoriulu ori si cui, si erá forte buna spre a midiloci casetoria intre cei ce se iubescu, precum si de a face intrige unde se poftiau.

In momentulu candu intramu la dens'a, e nopte intunecosa, intr'unu anghiu a chiliei arde o lumina mica; tigan'a dorme, dar' nu pote pausá multu, ca-ci batu la usia.

— Cine-e?

— Eu sum, Ilean'a, lasa-me in laintru!

Tigan'a deschise usi'a si intra o feta d'in satu.

— Ce-ti trebuie?

— Am vinitu se-ti ceru svatu!

— En pune aici in palm'a mea unu „husosiu,“ apoi indata ti-voiu sci spune tote, inse pana-atuncia nu sciu nimica.

Fet'a i implini dorinti'a, tigan'a prinse apoi man'a fetei si facu pe palm'a acestei-a nesce trasuri murmurandu cate-va cuvinte nein-tielese, apoi puse ceva pe jaru si fumandu chili'a intrebà :

— Acum'a spune-mi ce vrèi?

— Eu iubescu pe Nicolae, fetiorulu „bireu“-lui, inse elu iubesce pe sarac'a satului; fa nana Todoca, deca poti, cá Nicolae se se lase de draguti'a lui si se se'ndragesca de mine.

— Hm! hm! — incepeá tigan'a rafinata — ast'a nu e atátu de usioru; dar' totusi voiu cercá, dar cá lucrulu se iésa bine la capetu, trebuie se-mi aduci nesce pui prins in diori de diua, afara de asta inca nesce bani de argintu se potu face tergu cu draculu.

— Aduce-ti-voiu, numai fá.

— Ar' fi bine se insielati pe florea satului si se o tramiteti afara la padure in diu'a schimbarii fetiei Domnului.

— Pentru ce?

— Pentru ca in acésta di „mam'a padurii“ deplange picarea frundiilor si celu ce o aude plangându, nebunesce de locu; deca „florea satului“ ar' merge . . .

— Pentru numele lui Domnedieu ce voesci? eu nu vreu asta.

— Bine dici, ar' fi prea aspra pedepsa pentru biet'a fetitia.

— Eu nu voiescu, ca ea se fie nefericita, ci numai atátu-a, ca Nicolae se fie barbatulu meu.

— Mai adu-mi inca unu cocosiu negru apoi voiu cautá altu midilocu.

— Ti-aducu tote, numai se-mi ajuti!

— Vina dar la mine marti ser'a, si adu cu tine vestminte albe, cá-ci vomu merge se spariam florea satului. Scii drag'a mea, ca neci o femeie nu cutéza a torce marti ser'a, cá-ci vine martiolea pe hornu aducandu o gramada de fuse si feme'a ce cutedia a torce trebuie se le imple tote cu tortu inca in noptea ace'a, pe demanetia se o si tiesa si se faca d'in pandi'a noua vestmentu martiolei — altufelu va mori indata. Apoi eu andu ca florea satului, ca feta saraca torce câte odata si marti ser'a; deci noi imbracate de martiole vomu merge la ferest'a ei si o vomu spariá.

— Cum?

— Voiu chiamá-o la feresta si i voiu spune ca suntemu martiole, cari viáiramu se o pedepsimu, noi inse i iertamu pecatulu pentru ca a cutediata a torce marti ser'a, dar' se spuna lui Nicolae ca nu-lu iubesce.

— Forte bine!

— I voiu spune, ca in clipit'a in care se va mai intalni cu

Nicolae si i va mai spune ca-lu iubesce — va mori; dar' decumva i va spune, ca-lu uresce va fi fericita.

— Chiar' asiè dorescu.

— Celelalte voru urmá de sine, grigea mea va fi a-lu face pe Nicolae se te iubesca.

— Nana draga, pote-se asta?

— Tote se potu numai se-mi aduci banii de argintu si cocosiulu negru. Inse acuma 'mi-aducu a minte, ca tote aceste n'aru fi de lipsa deca amu sci, ca parintele lui Nicolae nu se invoiesce, ca feciorulu lui se se insore cu o feta saraca.

— Parintete lui Nicolae a disu, ca nu-i pasa ori cine va fi nor'a lui, numai fie feta de omenia si „gazdoie“ buna.

— Asiè dara vomu fi silite a ne folosi de tote midilocene.

— Fà cum vei socoti mai bine, acuma me ducu, ca e tardiu; nopte buna nana!

Nopte buna! nu uitá banii si cocosiulu, cà-ci altufelu nu potu face nimica.

Erá pe la media-nopte, candu Ileana esindu de la Bab'a Todoca, merse catra casa.

Pe cale se intalni cu Nicolae, dar vedindu-lu se ascunse intre nesce tufe, murmurându între dinti:

— Acuma fusesi mai pe urma la serac'a satului, peste putinu vei amblá la mine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV.

Marti ser'a.

Poporulu romanescu, ca totu poporulu care a vegetatu secolu intregi in slavia ucidietore, a pastratu pana in diu'a de astadi multe credintie pie, si crede multe ce altor'a le paru ridiculose, inse n'au cauza deplina a ride de poporulu nostru, cà-ci asemenea credintie desierte se afla si la unele popore mai culte. Cu tote aceste inse se ne straduimu a impucina aceste naravuri rele, se luminamu poporulu: preuti si invetiatori, si acésta pretinde de la Dvostre natiunea.

Poporulu nostru între altele crede, ursitei, deca se-'ntempla cui-va atare nenorocire, adesea poti audì poporulu dicându: „asiè i-a fostu ursit'a;“ densulu e convinsu (se intielege ca nu in tote locurile) 'ca la nascerea fiecarui omu se decide si a-supr'a sortii lui si ast'a nu se mai pote stramutá.

O alta remasitia mitologica la poporu e ide'a despre priculici; in diferite parti locuite de romani am auditu diferite concepte despre aceste fiintie, in unule locuri poporulu crede, ca priculicii sunt atari omeni vii, cari d'in tempu in tempu se prefacu lupi.

Dar' nu-mi e scopulu a insirá acuma tote remasitiile mitologice ale poporului romanu, ci numai a constatá ca aceste esistu intru adeveru; un'a d'in aceste e si „mam'a padurii“ si „Marti ser'a“ precum amintisemu in capulu precedentu.

Deci nă ne vomu miră, ca bab'a Todoca basă totu planulu seu pe acésta credintia a poporului, caci poporulu in cele mai multe locuri crede traditiunea despre Marti ser'a.

Noptea pe la douespredice óre, candu toti locuitorii satului dormiau, doue figure intunecose se apropiiau catra casuli'a in care locuia: „florea satului“ cu mama-sa. Dvostre sciti fara a vi spune, ca acele erau Ilean'a cu bab'a Todoc'a.

Nu sum amiculu scenelor drastice, pentr'acea voiu finl pe scurtu.

Ele se apropiiau incetu catra ferest'a casuliei si ajungandu acolo, tigan'a batù cu degetulu ferest'a. Mari'a se redica inse ce vediù! doue fiintie imbracate in vestminte de acele, precum poporulu 'si intipuesce strigoele!

Fetiti'a nevinovata vediendu-le scose unu tipetu infioratoriu si lesinà de locu.

Strigoele observandu ca nu-si ajunsera scopulu prefiptu, se'n-torsera catra casa.

Dar' abia facura doi-trei pasi, o voce stentorica li striga : stati! — Ele vrura a fugi, dar doue mane vigurose le prinsera si le duse in acelu costumu curiosu la cas'a satului. Barbatulu care le prinse era Nicolae, care venindu a casa de la campu, trecù chiar in acelu momentu inaintea casuliei.

Acésta intemplanare facù mare scomotu in satu, poporulu in numeru mare se adunà la cas'a Mariutii Popii si la cas'a satului unde erau inchise strigoele.

Peste o diumetate de ora se latì in sàtu vestea, ca „florea satului“ a — moritu.

V.

Dreptatea resbunatore.

Cu tote aceste inse, „florea satului“ n'a moritu inca.

Ea tacea in patulu seu ca-si o lacrimiora rupta si nu dede neci unu semnu de vietia, încātu totu omulu poteá se cugete că a moritu.

Mam'a o atinse cu sarutari caldurose si strigà intr'unu tonu sfasietoriu de anima: Maria, Maria! trediesce-te!

Mari'a inse nu se tredì.

Apoi vinira babele, incepura a descantà si a face diverse ceremonii indatinate la poporu.

In urma fetiti'a tenera si deschise ochii si suspinà lungu, — poporulu firesce cugetà ca acest'a e rezultatulu descantecelor. Astufelu de eventualitati casiuna că poporulu crede vrajitoareloru.

Cine ar' poté descrie bucuri'a mamei! Cei ce sunteti fericiți a avé o mama iubitoare, sciti ce pote ea; altii n'aru pricepe neci descrierea cea mai geniale.

Bucuri'a mamei inse fu scurta. Fetiti'a tredindu-se nu mai erà „florea satului,“ trasurile ei delicate devenira sparietorie. Indesiertu vorbiau cu ea, că-ci nu respunse, decâtu cu risete. „Florea satului“ a — nebunitu.

Junii d'in satu intielegandu intemplantrea trista curșera cu totii inarmati cu forțe și securi la cas'a satului se omorē strigoele inchise. Dar' intr'aceste preutul localu sosi la cas'a satului și numai vorbirei lui parintiesci se pote insuși, cā junii nu comisera resbunare infioratore.

Preutul merse apoi la cas'a nenorocita, mangaiā pe mam'a și o duse impreuna cā Mari'a la sine, — ér' in alta di petrecū fetiti'a in institutul nebulorū.

Strigoele se prededera in manele judecatoriei criminale, procesulu lorū trecū prin mai multe foruri și cā unu casu estraordenariu deveni o cauza interesanta; in fine se aduse sentintia aspra, amendoue fura judecate la inchisore, tigan'a inse pe mai multi ani.

Peste trei lune Mari'a parasi institutul nebulorū, veni acasa ér sanetosa și frumoșă, spre a fi éra „floreă satului.“

In ern'a urmatore Nicolae și Mari'a jurara amore și credintia eterna inaintea altariului.

Bab'a Todoca peri in temnitia, ér Ilean'a remase totu feta in peru și o numiau totudeaun'a numai „strigoia.“

Iosifu Vulcanu.

Grelusiulu și furnic'a.

Unu grelusiulu colo 'ncampia
Ducea traiu de veselie.
Catu erā diu'a de véra,
De cu diori și pana — 'n séra
Dinsulu totu horeá, cantá
Si nimica nu lucrá;
Cāci in lunele de véra
Elu gasea pe campu afara
De mancare ori și candu,
Nu erā in veci flamendu.
Dar trecāndu frumos'a véra.
Din campu tóte s'au ciuntatu,
Si grelusiulu intristatu
Sta de fóme mai se péra.
„Ce se facu acuma eu?“ —
Suspiná bietulu mereu.
Intr'o séra, cam cu frica
Intra 'n casa la furnica.

— Buna sér'a, tu vecina!
Da-'mi te rogu cev'a de cina!
Vedu cā ai cameri totu pline,
Fie-ti mila dar' da mine:
Da-mi, fă bine, cāci la véra
Tf-le 'ntorcu eu tóte éra.“
— Bine-i, scumpe fratióre!
(Furnic'a i-a cuventatu)
„Inse spune-mi, ce-ai lucratu,
Catu a fostu vér'a de mare?“
— „Asta véra ce-am facutu?
Au tu nici ca m'ai vediutu?
Am horitu fara 'ncetare!
Séu potut'am face óre
Ce-va lucru mai de tréba?“ —
Ér furnic'a i-díce 'ngraba:
— Ai horitu, catu a fostu véra?
Acum mergi, si jóca dara! . . .

Dupa V. Gleim * * *

Proverbe populare din Bucovin'a.

Celu ce cere
Nu piere,
Dar' nici cinste mare
Nu are.

Dór' si póte,
A fi asi'a
Si vom vidia
Sunt totdeauna
Fрати cu minciun'a.

Ceea ce cura
Nu intra 'n gura.

Isi face obrazu
Pe langa nasu.

Mai multe matie
Decatu Martie.

Cine arvonesce
Acel'a platesce.

Vreme murga, murga
Cu coditi'a lunga.

A pasce vaile
Si-a be paraele.

Copilulu invatia
Cand nu se resfatia.

Ride vârsi'a de balta
Si bab'a de fata.

Fii cinstitu ca tata-teu
Nu misielu ca frate-teu.

Decatu bucate stricate
Mai bine matie crepate.

Cine be si canta bine
Nu mai póta haine bune.

Omulu daca 'mbetranesce
De grab' mintea-si prapadesce.

Cine n'are ce manca
Postesce si Duminec'a.

Golulu incunjura satulu,
Ear' flamandulu da de-a dreptulu.

De mare caldura
I-ajungu genunchii la gura.

Me pornii cu grab'a
Si me 'ntalnii cu zabav'a.

Unde s'a mai pomenitu:
Moarte fara de pricina
Si nunta far' de minciuna.

Nu calcá cociorv'a
Ca ti-a rade un'a.

Eu sunt mesteru strica
Si tocnescu de frica.

Fie-care pentru sine
Croitoriu de pane.

Candu e la adica
Atunci nu-i nemica.

Dai de buna voe
Si-alergi de nevoe.

De pre risu cunosci
Pe ómenii prosti.

S'a dusu ne-alungata
Si-a veni nechemata.

Nu e nebunu celu ce ie,
Ci nebunu e celu ce da.

S. Fl. Marian.

si slobozitul puscei. — **Serbii** inca se voru resculá in dilele acestea. *Gazet'a serbésca „Zastava“* scrie: „Candu celé alalte provincii (tienuturi) slave se allatura la Rusi'a, neci Serbi'a nu póte remané indereptu. Rusi'a are o potere materiala si financiala asié de mare, incatu pote schimbá mapp'a numai a Resaritului ci si a Europei de mediulocu. Acést'a o sciú prea bene cercurile competente (ocârmuirea) din Belgradu si pentru ace'a nu se temu de ocuparea Serbiei. Austro-Ungari'a nu va cutezá a sta in calea Serbiei, si acést'a neci nu o ar' poté face; er' de Unguri inca neci atât'a nu ne tememu. La cintuirea cosciugului (sieriului) Turciei si Serbi'a inca trebue se fia de faciá, — si ea trebue se bata unu cuiú in acel'a. Cu ace'a nu multu ne sfarimamu ca acésta cintuire póte se atinga si anim'a Unguriloru, cari acumú nu sciú ce se se faca de dragostea cea mare ce o au catra Turci'a. Ce'a ce are a se intemplá — intemple-se; cu catu mai curundu — cu atatu mai bene. Acelia carii s'au nascutu in Asi'a, mérga indereptu acolo in patri'a s'a!“ — **Greci'a** inca este acitiata asupr'a Turciloru, pentruca acesti'a i-i póta forte aspru si facu totu feliuulu de nelegiuri cu poporulu si averea lui; — mai multu s'au acitiatu inse prin ace'a ca Turcii au pradatu monastirea Rongene si despoiându-o de totu ce au afluatu in ea, pre Calugari i-au ucisu. — Pre rendu — pre rendu, adeca Turci'a se incaiera cu tote popórele cari pana acumú i-i eráu supuse séu i-i platéu dajde. —

Alesandru II. Imperatulul tuturor Rusieloru au sositu la Ploesci, pentru de a se pune in fruntea ostiriloru, ce au de a trece preste Dunare in Turci'a. — Si asié cu Turculu nu preste multu voru gata, — si apoi va urmá **inchierea pabei.** *Gazet'a „P. L.“* díce ca imperatulul Rusiloru ar' fi promisú (fagaduitu) Romaniei — *Transilvani'a*, déca va lua si ea parte la lupt'a contr'a Turcului. — Noi nu credemu acést'a ci mai credemu cá se i se fi promisú Romaniei — *Dobrudja*, care impreunandu-se cu Romani'a, acést'a se-ar intinde pana la marea négra. *Dobrudja* are marimea Banatului temesianu, — intindere 500 miluri patrâte si locuitori la 200,000, — dintre cari la 15000 turci, 4000 romani, 2200 bulgari, 2300 tatari, apoi greci, cazaci, egiptieni, arabi, armeni, jidovi si forte pucini nemti, — celi mai avuti suntu Romanii, caci numai in vite au 3 $\frac{1}{2}$ milióne franci.

Romani'a ia parte la acésta lupta de o camdata numai cu 60,000 ostasi, — inse ceréndu lips'a numerulu ostasiloru luptatori din partea Romaniei se pote redica la 100—200 de mii. **Comand'a ostiriloru romane** o porta insusiu Domnitoriulu Romaniloru. — In **Bucuresci** in diu'a SS. Constantinu si Elen'a s'a cerutu benecuentarile ceriului asupr'a ostirei romane si asupr'a Comandantului ei mai inaltu Domnitoriulu Romaniloru Carolu I. — **Rusi'a** a unitu la Dunare o óste de 400 mii si inca acumu mai sosescu trupe rusesci. **Imperatulul Rusiei** a daruitu ostiriloru romane: 2000 cai si 36,000 pusci.

CATIELELE UNGURESCHI latra a perire asupr'a Romaniei, pentruca acést'a a ruptu lagaturile ce o-a tienutu incatusiata de imperati'a turcésca — pretin'a loru. Hm, ce te-i face déca motiloru acestor'a le mai place a fi domni de sene statatori, decatu a se pleca si a plati dajde la unu neamu totu atátu de tandala si straitia usióra cá sí Domni'aloru magyar mágnásii! — Ar' fi placutu adeca Mariiloru Sale ca Romanii se-si puna manile in sênu si se sufere cu *indelunga-rabdare romanésca* tote jáfurile, pradarile si uciderile carii Turcii incepuserá si ur-

méza a face in totu loculu unde numai potu strabate pre pamentu românescu si déca chiar' s'au temutu de *viteji si luminatii* (?) Turci se fie trasu intre munti lasându-si tier'a — cascigata si tienuta cu sîrîie de sange strabunu — pagânului frate alu loru. — Catiiele unguresci latra ca ostirea Romaniei e sdrentiosa, flamênda si mai presusu de tote fricôsa si nepreceptuta la arme. Nu cumv'a e mai sdrentiosa si mai flamênda, mai fricôsa si mai nepreceptuta la arme, decatu honvedii unguresci. Afora de Unguri si Jidovii Ungariei, toti câti cunoscu armât'a Romaniei o lauda pentru curagiulu cu care ace'a scie stâ facia cu verice dîjmanî. Latrati dara voi latrati! — Acelea-si catiele latra mai departe cã Ocârmuirea Romaniei se fie disu Jidoviloru din Romani'a, cari aduna bani si scame pentru ranitii ostirei române, ca mai multu folosu voru face tieriei déca voru cascigâ gazetele jidovesci-unguresci din Ungari'a pre partea Romaniei si le-oru inchide gur'a cã se nu mai latre asupr'a ostirei si ocârmuirei române, — cãsi cumû vedi-Dómne Romaniloru le ar' pasâ catu-i negru sub unghia de latrarea catieleloru jidovesci-unguresci si unguresci-jidovesci. Bene scie Romanulu ca latratulu câniloru — si asié neci a catieleloru — nu strabate la inaltimile ceriuriloru *Strabate inse la Ocârmuirea unguresca*, care in urm'a acestor'a a opritu formarea de Comitete române pentru ajuto-rarea ostasiloru romani raniti si a datu porunca la tote slugile s'ale din capulu Comitateloru tieriei cã se priveghieze aspru nu cumv'a se se in-temple cev'a miscari de nedumerire *Eca pacatosii cumû se temu si numai de umbra si de visu!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luminézà-te si vei fi!

Proverbele Romaniloru adunate si edate de I. C. Hîntescu. Sub acêsta numire au esitu in dilele acestea — dein Tipografi'a eredei de Closius in Sabiiu — un'a carte fôrte pretiôsa care pe 14 côle, chartia frumoasa si tipariu minunatu, cuprinde 3170 de proverbie romane in ordu alfabeticu. Proverbiile Romaniloru suntu totu atâtea cuvinte ale intieleptiunei, pentru ace'a comandamu acêsta carte spre cetire si invetiare tuturoru cetitoriloru nostri. — Pretiulu unui esemplariu tramisu pe posta e 65 cr. v. a. —

Colindele Craciunului si ale Pasciloru séu *Productiuni cu Cantece la Nascerea si invierea D. n. Isusu Christosu*, — la care s'au adausu si *Cobacaritul*u si *Vornicitulu* usitatu la nunti precum si catev'a canturi, ce se canta la nunti, — adunate, indreptate si intocmite ast'-feliu de *Petru Bancila*. Editur'a si tipariulu tipografiei eredei de Closius. — Pretiulu unui esemplariu tramisu pe posta e 30 cr. v. a.

Culegere de istoriôre Morale. Editur'a si tipariulu tipografiei eredei de Closius. — Cuprinde 7 istoriôre morale cari se potu ceti cu mare folosu decatra ori-cene scie ceti. Pretiulu unui esemplariu tramisu pe posta e 45 cr. v. a.